

PREDLOG METODOLOGIJE

Istraživanje poverenja javnosti u programe crnogorskih emitera

sa ispitivanjem zastupljenosti, značaja, relevantnosti, pouzdanosti i poverenja u informativne sadržaje

Osnovni dizajn: nacionalno reprezentativno kvantitativno istraživanje, direktni intervjui licem u lice, N=1.100 punoletnih ispitanika (18+), stratifikovan uzorak koji obuhvata sve crnogorske opštine, tri regiona i urbanu/ruralnu strukturu.

1. Predmet i svrha istraživanja

Istraživanje je usmereno na merenje odnosa javnosti prema televizijskim i radijskim programima crnogorskih emitera, sa posebnim fokusom na informativne sadržaje, njihove izvore, dostupnost, relevantnost, pouzdanost i nivo poverenja. Pored tradicionalnih emitera, istraživanje obuhvata i odnos publike prema internet publikacijama, platformama za razmenu video sadržaja, servisima za pretraživanje i agregiranje sadržaja, kao i drugim digitalnim izvorima vesti.

Metodologija treba da omogući pouzdano sagledavanje navika publike, razloga različitih medijskih preferencija, očekivanja od medija i procene sposobnosti emitera da odgovore na promene u načinu konzumacije sadržaja. Posebna pažnja posvećuje se kvalitetu informisanja, nepristrasnosti, nezavisnosti, dezinformacijama, govoru mržnje, upotrebi veštačke inteligencije i doprinosu medija demokratiji i društvenoj koheziji.

Istraživačka oblast	Ključni indikatori
Korišćenje medija	izvori informisanja; učestalost praćenja; vrste emisija i sadržaja; domaći i strani programi; digitalne platforme
Poverenje i kvalitet	tačnost; potpunost; pouzdanost; objektivnost; nepristrasnost; nezavisnost od političkih i ekonomskih interesa
Relevantnost i korisnost	značaj za svakodnevni život; lokalne, državne i međunarodne teme; istraživačko novinarstvo; informacije od praktičnog značaja
Dezinformacije i medijska pismenost	prepoznavanje pouzdanih informacija; zabrinutost zbog lažnih vesti; percepcija senzacionalizma i manipulativnih sadržaja
Digitalna transformacija i AI	pristup sadržajima preko društvenih mreža, VSP i agregatora; personalizacija; odnos prema sadržajima kreiranim uz pomoć AI
Društvena uloga medija	inkluzivnost; zastupljenost različitih društvenih grupa i perspektiva; doprinos smanjenju polarizacije, stereotipa i diskriminacije

2. Istraživački dizajn

Predlaže se kvantitativno, presečno istraživanje javnog mnjenja, realizovano metodom direktnog intervjua licem u lice. Prikupljanje podataka putem CAPI/TAPI sistema, odnosno unosom odgovora u elektronski upitnik na tablet uređaju. Takav pristup omogućava automatske kontrole logike upitnika, obavezna polja, kontrolu raspona odgovora i precizno evidentiranje toka intervjua.

Element dizajna	Predlog
Metod prikupljanja	Direktni intervju licem u lice (F2F), uz elektronski upitnik - CAPI/TAPI.
Obim	1.100 kompletniranih intervjua sa punoletnim ispitanicima (18+).
Teritorijalni obuhvat	Sve crnogorske opštine; sva tri regiona: severni, centralni i južni.
Stratifikacija	Opština i tip naselja (urbano/ruralno), uz region kao obavezni analitički domen.
Tip uzorka	Višestepeni stratifikovani verovatnosni uzorak domaćinstava i pojedinaca.
Instrument	Strukturisani anketni upitnik sa zatvorenim, otvorenim i višestrukim odgovorima i Likertovim skalama.
Terenski period	U okviru faze sprovođenja istraživanja predviđene projektnim zadatkom - do 45 dana.

3. Ciljna populacija i kriterijumi obuhvata

Ciljnu populaciju čine punoletni stanovnici Crne Gore (18+) koji žive u privatnim domaćinstvima na teritoriji svih crnogorskih opština. Starosna granica od 18 godina primenjuje se dosledno u uzorkovanju, terenskim instrukcijama, ponderisanju i izveštavanju.

Analitička populacija: svi izabrani ispitanici odgovaraju na osnovni modul o korišćenju medija i poverenju, dok se detaljna pitanja o konkretnim informativnim sadržajima mogu usmeravati prema stvarnim korisnicima određenog tipa medija ili platforme.

4. Predlog uzorka

4.1. Veličina uzorka

Predlaže se realizovani uzorak od N=1.100 punoletnih ispitanika (18+). Ova veličina premašuje minimalni zahtev projektnog zadatka od 1.000 ispitanika i omogućava stabilne procene na nacionalnom nivou. Kao orijentacija, kod prostog slučajnog uzorka N=1.100 maksimalna teorijska greška procene za udeo od 50% iznosi približno $\pm 3,0$ procentna poena na nivou pouzdanosti od 95%. Kod višestepenog uzorka efektivna greška zavisi od dizajn efekta i konačne strukture realizovanog uzorka.

4.2. Stratifikacija i alokacija

Uzorak se formira kao nacionalno reprezentativan i stratifikovan. Osnovu za alokaciju čine najnoviji raspoloživi zvanični podaci o distribuciji stanovništva i domaćinstava. Eksplicitni stratumi su: (1) opština i (2)

tip naselja - urbano/ruralno. Tri regiona - severni, centralni i južni - koriste se kao obavezni domeni kontrole i izveštavanja.

- Primarna alokacija broja intervjua po opštinama vrši se proporcionalno veličini ciljne populacije/domaćinstava.
- Ukoliko proporcionalna alokacija dovodi do nedovoljnog broja slučajeva u najmanjim opštinama, može se primeniti kontrolisana minimalna alokacija radi teritorijalnog obuhvata; odstupanje se koriguje ponderima.
- Unutar opštine broj intervjua se dalje raspoređuje na urbana i ruralna područja u skladu sa njihovim udelom u zvaničnoj statistici.
- Konačna tabela uzorka po opštinama i tipu naselja priprema se nakon potvrde referentne statističke osnove i ukupnog planiranog N.

4.3. Višestepeni postupak izbora

Stepen	Jedinica izbora	Predloženi postupak
1	Primarne jedinice uzorka	Izbor naselja/popisačkih ili drugih teritorijalnih jedinica unutar stratum, sa verovatnoćom proporcionalnom veličini kada okvir to omogućava.
2	Domaćinstvo	Sistematski izbor domaćinstava iz raspoloživog terenskog okvira; kada potpuni adresni okvir nije dostupan, koristi se strogo definisana ruta sa slučajnom početnom tačkom i unapred utvrđenim korakom.
3	Ispitanik u domaćinstvu	Slučajan izbor jednog podobnog člana domaćinstva primenom Last Birthday metode ili Kish procedure, uz zabranu zamene odabranog ispitanika pogodnijim članom domaćinstva.

Za svaki izborni korak pripremaju se jasne terenske instrukcije, pravila za ponovne posete i evidencija ishoda kontakta. Time se smanjuje rizik selekcionе pristrasnosti i omogućava kontrola realizacije uzorka.

4.4. Ponderisanje

Po završetku terena izračunavaju se ponderi koji obezbeđuju usklađenost realizovanog uzorka sa populacionom strukturom. Ponder može uključiti korekciju neodgovora i poststratifikaciju/raking prema raspoloživim zvaničnim parametrima, prvenstveno po polu, starosti, regionu i tipu naselja, a po potrebi i obrazovanju. Ekstremne vrednosti pondera kontrolišu se i, ako je metodološki opravdano, ograničavaju radi očuvanja efikasnosti procena.

5. Upitnik i operacionalizacija tema

Upitnik se razvija u saradnji sa Naručiocem. Predlaže se modularna struktura koja obezbeđuje pokrivanje svih tema iz projektnog zadatka, uz prihvatljivu dužinu intervjua i jasne filtere prema navikama ispitanika.

Modul	Sadržaj
A. Medijske navike	učestalost korišćenja TV, radija, internet medija, društvenih mreža, VSP, agregatora i drugih izvora vesti
B. Informativni program	vrste informativnih emisija, učestalost praćenja, domaći/strani programi, značaj za informisanje
C. Poverenje i kvalitet	pouzdanost, relevantnost, objektivnost, nepristrasnost, tačnost, potpunost, senzacionalizam, nezavisnost
D. Zastupljenost i inkluzivnost	regionalna zastupljenost, različite društvene grupe, vrednosti i perspektive, jezički standardi

Modul	Sadržaj
E. Dezinformacije i medijska pismenost	prepoznavanje pouzdanih informacija, lažne vesti, fact-checking, razlikovanje novinarstva, aktivizma i politike
F. Digitalne platforme i interakcija	traženje sadržaja tradicionalnih medija na mrežama, interakcija, personalizacija vesti, doprinos kreatora sadržaja
G. Veštačka inteligencija	zabrinutost, transparentnost, tačnost i poverenje u sadržaje kreirane ili podržane AI alatima
H. Demografija	standardne socio-demografske karakteristike potrebne za analizu i ponderisanje

Instrument treba da kombinuje zatvorena pitanja, pitanja sa mogućnošću više odgovora, Likertove skale i ograničen broj otvorenih pitanja. Za ključne konstrukte - poverenje, pouzdanost, objektivnost, relevantnost i zabrinutost zbog dezinformacija/AI - preporučuje se korišćenje konzistentnih numeričkih skala kako bi bilo moguće poređenje između vrsta medija i izračunavanje kompozitnih pokazatelja.

6. Organizacija terenskog rada i kontrola kvaliteta

Pre početka prikupljanja podataka sprovodi se obuka anketara sa detaljnim prolaskom kroz upitnik, pravila uzorkovanja, način izbora ispitanika, neutralno postavljanje pitanja, postupanje sa odbijanjima i tehničku upotrebu CAPI/TAPI aplikacije.

Kontrolna tačka	Predložena mera
Kontrola uzorka	dnevno praćenje realizacije po opštini, regionu, urbanom/ruralnom području i ključnim demografskim karakteristikama
Kontrola intervjua	back-check najmanje dela realizovanih intervjua telefonom ili ponovnim kontaktom, uz proveru činjenice da je intervju obavljen i osnovnih parametara intervjua
Paradata kontrola	trajanje intervjua, vreme početka/završetka, obrasci odgovaranja, broj prekida, nelogične ili neuobičajene sekvence
Supervizija	redovno praćenje rada anketara, povratna informacija i korektivna obuka kada se uoče odstupanja

7. Obrada i analiza podataka

Po završetku terena sprovode se logička kontrola, čišćenje baze, provera filtera, standardizacija otvorenih odgovora, kontrola ekstremnih ili nekonzistentnih obrazaca i obračun pondera. Baza se priprema tako da je svaki indikator jasno povezan sa pitanjem iz upitnika i analitičkom temom iz projektnog zadatka.

- deskriptivni pokazatelji: frekvencije, procenti, prosečne vrednosti i distribucije odgovora;
- poređenja između regiona, urbanih i ruralnih područja i relevantnih socio-demografskih grupa;
- ukrštanja sa sociodemografskim karakteristikama
- formiranje indeksa/skala za višestavčne konstrukte
- izdvajanje ključnih nalaza i preporuka

Kod podgrupa sa malim brojem ispitanika rezultati se označavaju kao indikativni i ne tumače se kao stabilne populacione procene.

8. Izlazni rezultati i faze realizacije

Faza	Ključni rezultat	Okvir
Predlog metodologije	usaglašen metodološki pristup, dizajn uzorka i plan realizacije	5 dana
Konsultacije	prikupljene sugestije emitera i drugih zainteresovanih strana	10 dana
Finalna metodologija	konačan uzorak, procedure, QA plan i analitički okvir	5 dana
Upitnik	finalni CAPI/TAPI instrument	15 dana
Terensko istraživanje	1.100 kompletiranih direktnih intervjua sa punoletnim ispitanicima (18+) u sva tri regiona	45 dana
Obrada podataka	očišćena i ponderisana baza, sistematizovani nalazi	15 dana
Analiza i izveštaj	narativni izveštaj i PowerPoint prezentacija ključnih rezultata	10 dana
Prezentacija rezultata	učešće predstavnika Izvršioca na javnoj/finalnoj prezentaciji	5 dana

9. Napomena o temama „iz ugla emitera“

Projektni zadatak sadrži i pitanja koja se odnose na prakse emitera, kao što su korišćenje fact-checking kapaciteta, upotreba veštačke inteligencije u pripremi i distribuciji sadržaja i korišćenje digitalnih platformi. Osnovni kvantitativni uzorak obuhvata N=1.100 punoletnih ispitanika iz javnosti Crne Gore, čime se premašuje minimalni zahtev projektnog zadatka od 1.000 ispitanika. Ove teme se u osnovnom istraživanju mogu meriti kao percepcije publike. Ukoliko Naručilac želi direktne podatke od emitera, preporučuje se zaseban dopunski instrument za emitere, sa odvojenim uzorkom i planom analize.

10. Sažeti opis predloženog uzorka

Karakteristika	Predlog uzorka
Ciljna populacija	Punoletni stanovnici Crne Gore (18+) koji žive u privatnim domaćinstvima na teritoriji svih crnogorskih opština.
Veličina	N=1.100 realizovanih intervjua sa punoletnim ispitanicima (18+).
Geografija	Sve crnogorske opštine; severni, centralni i južni region.
Stratifikacija	Opština × urbano/ruralno; region kao obavezni kontrolni i izveštajni domen.
Selekcija	Višestepeni verovatnosni izbor teritorijalnih jedinica, domaćinstava i jednog ispitanika u domaćinstvu.
Metod	F2F direktni intervju, CAPI/TAPI.
Ponderisanje	Korekcija neodgovora + poststratifikacija prema zvaničnoj populacionoj strukturi.
Kontrola	Monitoring realizacije, kontrola uzorka, supervizija anketara, back-check i paradata kontrola.
Nacionalna preciznost	Orijentaciono $\pm 3,0$ p.p. za p=50% pri N=1.100